

Itsellinen maalainen ei taivu alaiseksi

Opettaja pyysi koululaisia piirtämään kuvan Suomesta. Lähes kaikki piirsivät ensimmäisenä mökin, jonka piipusta nousi mutkittileva savuvana. Talon viereen syntyi seuraavaksi lipputanko, josta liehui oikealle suorassa tököttävä Suomen lippu. Useisiin piirroksiin tulivat kuvatuiksi myös järvi, ryhmä puita, lintuja, ja saattoipa muutamissa olla jonkinlainen yritelmä koiraksi. Hyvällä sydämellä sen saattoi tunnistaa Suomen pystykorvaksi. Muutamat lapset piirsivät talon pihamaalle myös perheen, isän, äidin ja kaksi lasta, ja kaikki käsi käteen. Laitapa mainostoimisto markkinoimaan suomalaista maaseutua. Lopputuloksena on joukko kuvia, joissa on heinäpeltoja, lehmiä ja vähintään joka toisessa kuvassa letti- tai hilkkapäinen iloisesti hymyilevä, tavanomaista muodokkaampi neito. Jos maaseutua on tarkoitus myydä myös ulkomaalaisille, niin toki mukana on ainakin yksi kuva saunasta uimaan rientävistä alastomista naisista. Maaseudun töistä esitellään heinäkorjuu tai viljanpuinti. Salskeilla nuorilla maajusseilla on päällään ruutupaita tai ei paitaa lainkaan. Niin lasten Suomi-kuvissa kuin mainosmiesten maaseutukuvissa on kiiretön keskikesän päivä. Lasten piirroksissa kesästä kertoo taivaalla hymyilevä aurinko. Mainostoimiston kuvissa kesäistä valon ja varjon leikkiä kuvataan parhaiden Teuvo Tulion elokuvien tapaan. Vihjaileva heinälatoromantiikka vetoaa suomalaisiin. Mainoksissa kesäinen maaseutu hehkuu eroottisuutta ja tissit myyvät.

Tätähän Suomi on, maaseutua, omaa maata, väljyyttä ja jatkuvaa kesää, turha mielikuvaa on muuksi muuttaa. Jokainen voi itse todeta mielikuvan todeksi matkustamalla junalla halki kesäisen Suomen. Miksi kertoa maaseudun toisesta todellisuudesta, syksyisin ja keväisin upottavista pelloista, kateellisista naapureista, kyttävistä EU-virkamiehistä, tukilomakepinojen täytöstä ja

ISMO BJÖRN

ohiajavien kaupunkilaisten piruilusta. Ei ole myöskään syytä muistuttaa, että maaseutu on suurimmaksi osaksi muuta kuin maanviljelyä ja karjanhoitoa. Suomi on rakennettu maaseudun varaan ja Suomi on edelleen kansallisissa mielikuvissa talonpoikainen maa. Suomi poikkeaa keskieurooppalaisista maista siinä, että Suomessa maaseudun arvot ovat vaikuttaneet koko kansakunnan mentaliteettiin. Esimerkiksi Unkari on rakennettu yläluokkaisten arvojen varaan. Suomalaisten päähän on sen sijaan iskostettu kansakunnan synnyttämisestä saakka oppia vapaista talonpojista. Euroopassa vallitsi feodalismi, Venäjällä maaorjuus, mutta Suomessa ja muissa Pohjoismaissa talonpojat hallitsivat tilojaan. Kansallisen retoriikan mukaan he kokoontuivat ensin käräjille ja sitten pitäjänkokouksiin päättämään omista asioistaan, ja tarvittaessa noustiin nuijat kädessä ja rinta rinnan oletettua vapautta puolustamaan. Yhdistys- ja vakuuskirjaa vuodelta 1789 on pidetty talonpoikaisvapauden perustana, sillä se takasi talonpojille oikeuden omaan maahan. He eivät olleet enää alamaisia. Samalla kehitys kohti kansallisvaltiota oli alkanut. Myyttinen menneisyys velvoitti myös jälkipolvet seuraamaan esi-isien esimerkkiä. Sukupolvi toisensa perään suomalaiset oppivat itsenäisyyden lisäksi itsellisyyden olevan kansallinen hyve. Se ei kuulunut pelkästään vauraille talollisille vaan ”ittellisyys” oli myös oppia omien käsien ja taitojen varassa olemisesta – elannon hankkimisesta ja elämisestä vapaana ja omavaraisena.

Itsellisyyden, omanarvon tunnon ja oman itsensä herrana olemisen opit soveltuvat heikosti nykyiseen johtamisen kulttuuriin. Suomalaisiin on viime vuosina yritetty juurruttaa alamaisajattelua. Työpaikoilla on pidetty alaistaitokursseja ja jaettu kaikenlaisia ohjeita hyvästä työkäyttäytymisestä alkaen. Vaan ei taivu suomalainen alaiseksi muutamassa vuosikymmenessä. Ristiriita opetetun ja sisäistetyn itsellisyyden ja nyt vaaditun alamaisuuden välillä on ilmeinen. ”Asialliset hommat suoritetaan, muuten ollaan kuin Ellukanat”, totesi vänrikki Koskela Tuntemattomassa. Konekiväärikomppanian miehet tekivät tehtävänsä, mutta eivät alistuneet purnaamatta upseereidensa alaisiksi. Itsenäisyys säilyi taistelujen jälkeen heillä ja koko Suomella. Esimiesohjeista huolimatta monella ovat mielessä Lammion, Koskelan ja Kariluodon hahmot, kun puhutaan johtamisesta. Alamaishahmojen esikuviksi eivät kelpaa Rokan Antti eikä Suven Tassu, Lehdosta, Määtästä tai Rahikaisesta puhumattakaan. Suomalaisen odotetaan Linnan, Kiven ja kumppaneiden luoman kansallisen kuvaston mukaan olevan edelleen itsellinen, maalainen ja lähellä luontoa. Eikä oletus käytännöstä edes poikkeaa. Luonnonkiertokulku säätelee yhä vuosi-rytmiä. Sorsanmetsästys vie edelleen voiton lähiesimiehen koolle kutsumasta työpaikkapalavereista. Hirviporukka viekoittelee vahvemmin kuin ylimmän keskijohdon suunnitteluseminaari.